

HUS, Rubik, Pasila
Pää- ja kaulakeskus
Foniatrian poliklinikka
Päivitetty 29.8.2019

Foniatrian lähetekriteerit

Erikoisalan koodi on 57

Foniatrian alaan kuuluvat äänen, puheen, kielen ja nielemisen häiriöt. Foniatria on ollut itsenäinen erikoisala Suomessa vuodesta 1948.

Sisällys

1. Alle kouluikäiset, joilla epäillään kielellistä erityisvaikeutta.....	2
1.1 Minne lähettää?	2
1.2 Milloin lähettää?	2
1.3 Milloin psykologin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?	2
1.4 Milloin toimintaterapeutin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?	3
1.5 Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot	4
2. Kouluikäiset, joilla epäillään lukivaikeutta tai kielellistä erityisvaikeutta	5
2.1. Yleistä	5
2.2. Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot	5
3. Änkyttäjät	6
4. Aikuiset ja nuoret ääniopotilaat	6
5. Käheät lapset	7
6. Nielemispotilaat.....	7

1. Alle kouluikäiset, joilla epäillään kielellistä erityisvaikeutta

1.1 Minne lähettää?

Jos lapsi on muuten normaaliin tapaan kehittynyt, mutta puheen tuoton tai ymmärtämisen vaikeudet ovat vaikea-asteisia, lähete tehdään Foniatrian poliklinikalle; lievemmät tapaukset hoidetaan perusterveydenhuollossa.

Jos lapsella on laaja-alaisia tai eteneviä vaikeuksia tai jos epäillään autismikirjon häiriötä, lähete tehdään lastenneurologialle.

Jos lapsella on huomattavia keskittymisen, tarkkaavuuden säätelyn ja oman toiminnan ohjauksen vaikeuksia jotka eivät rajoitu kielellisiin tehtäviin, lähete tehdään lastenpsykiatrialle.

1.2 Milloin lähettää?

Lähetteen voi tehdä kolme vuotta täyttäneelle lapselle.

Lähetettä varten tarvitaan kunnallisen puheterapeutin tutkimus, jossa arvioidaan sekä puheen tuottoa, että ymmärtämistä äidinkielellä. Tarvittaessa tulee tehdä tulkkitutkimus.

Puheterapeutin tutkimuksen jälkeen tarvitaan vähintään 5 – 10 kerran kunnallinen kuntoutus- tai ohjantajakso ennen lähetteen tekemistä Foniatrian poliklinikalle.

Mahdollisesta lähetteen tekemisestä riippumatta tarvittava tuki (kuten puheterapia ja päivähoidon antama tuki) tulee aloittaa omassa kunnassa viipymättä ja sen tulee jatkua niin, ettei kuntoutukseen tule tarpeetonta katkosta. Mikäli vaikeus lievenee jonotusaikana olenaisesti, pyydämme ottamaan yhteyttä Foniatrian poliklinikkaan.

1.3 Milloin psykologin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?

Psykologin arvio perustasolla on tarpeen, jos ymmärtämisen vaikeudet ovat suuret tai epäillään laaja-alaisempia vaikeuksia; tarvittaessa katso ensisijaisesti psykologien käyttöön laadittua ohjetta ”Neuropsykologiset tutkimukset erikoissairaanhoidossa: HUS, Foniatrian yksikkö.”

1.4 Milloin toimintaterapeutin arvio on tarpeen ennen lähettämistä?

Toimintaterapia-arvio perustasolla tulee tehdä, jos kotona, päiväkodissa tai neuvolassa herää huoli seuraavista asioista (2 tai useampia):

- lapsen liikkumisessa on kömpelyyttä tai joustamattomuutta (esim. lievä kömpelyys, joka näkyy taitojen laadussa tai hitaana kehittymisenä; lapsella on ikäodotusten mukaisia liikunnallisia taitoja, mutta hän suoriutuu niissä laadullisesti muita saman ikäisiä heikommin)
- lapsella on harjoittelusta huolimatta vaikeuksia hieno- ja visuumotorisissa toiminnoissa, kätsiys on pitkään vakiintumaton, käsien välinen yhteistyö on haastavaa tai otteissa ja voiman säätelyssä on epävarmuutta
- leikin kehitys on jäljessä ikätovereista (esim. leikki on yksipuolista, mekaanista, iänmukainen yhteisleikki ei suju)
- keskittyminen ja oman toiminnan ohjailu on vaikeaa
- vaikeuksia näönvaraisissa toiminnoissa (mm. palapelit, rakentelu, muotolaudat, pukeminen ja riisuminen, suuntien ja tilan hahmottaminen)
- lapsella on puutteita oman kehon hahmottamisessa, mikä vaikuttaa ympäristössä liikkumiseen ja asennon hallintaan (esim. lapsi törmäilee, putoilee tai välttelee liikunnallisia toimintoja)

- pulmia aistimusten käsittelyssä (esim. lapsi reagoi muita lapsia herkemmin tai heikommin aistikokemuksiin; lapsi reagoi voimakkaasti odottamattomaan kosketukseen, tunnus-telee jatkuvasti toisia ihmisiä tai esineitä, pukeutumis- ja peseytymistilanteet ovat erittäin epämieluisia; lapsi ei uskalla kiipeillä tai keinua lainkaan)
- lisäksi on hyvä selvittää vanhemmilta, onko taitoja harjoiteltu eli voisiko kyse olla lähinnä harjaantumattomuudesta.

1.5 Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot

- varhaisvaiheet (raskaus, synnytys, kehitys)
- mahdolliset perussairaudet
- sukuanamneesi (puhe, kieli, oppiminen, muut kehitykselliset vaikeudet)
- kunnallisen puheterapeutin sekä tarvittaessa psykologin ja toimintaterapeutin tutkimustulokset (ks. yllä, milloin näitä tutkimuksia tarvitaan). Jos toimintaterapeutin tutkimuksia ei ole tehty, mainitse, että toimintaterapeutin tutkimuksia ei tarvita tai että lähete toimintaterapeutin tutkimuksiin on tehty.
- puheterapeutin antama ohjaus: käyntien määrä; kuvien ja viittomien käyttö kotona ja päivähoidossa
- miten puheterapeutin antama ohjaus tai kuntoutus on vaikuttanut?
- päivähoito ja mahdollinen lisätuki siellä
- tulos kuulontutkimuksesta (ainakin yli 5-vuotiailta)
- monikielisillä tieto tulkin tarpeesta, kieli
- monikielisillä äidinkielen taso ja miten se on tutkittu
- monikielisillä suomen tai ruotsin kielen altistuksen kesto ja tieto S2-opetuksesta. Olisi suotavaa, että lapsi olisi ollut suomen tai ruotsin kielen vaikutuspiirissä säännöllisesti vähintään 2 vuotta, esimerkiksi päivähoidossa vähintään kolmena päivänä viikossa. Jos äidinkielen kehityksestä on iso huoli, riittää lyhyempikin altistus suomen tai ruotsin kielelle.

Pyydämme liittämään sähköiseen lähetetekstiin

- puheterapeutin ja päiväkodin lausunnot
- mahdolliset psykologin ja toimintaterapeutin lausunnot

Vaihtoehtoisesti lausunnot voi lähettää maapostissa (Foniatrian pkl, PL 250, 00029 HUS) niin, että ne olisivat perillä kaksi viikkoa ennen sähköisen lähetteen saapumista. Jos lausunnot eivät ole käytettävissä lähetettä luettaessa, joudumme mahdollisesti palauttamaan lähetteen, koska emme pysty arvioimaan tilannetta luotettavasti.

Pyydämme pyytämään vanhemmilta suullisen luvan, että saamme tarvittaessa olla Foniatrian poliklinikalta yhteydessä päiväkotiin tai puheterapeuttiin. Pyydämme myös, että Kanta-arkiston luvat ovat voimassa ja että e-asiointilupa on annettu.

2. Kouluikäiset, joilla epäillään lukivaikeutta tai kielellistä erityisvaikeutta

2.1. Yleistä

Kouluikäisen lapsen tuki järjestetään ensisijaisesti koulussa, tarvittaessa perusterveydenhuollon puheterapeuttia ja koulupsykologia konsultoiden.

Foniatrian poliklinikalla hoidetaan vaikea-asteisia kielenkehityksen häiriöitä sekä vaikea-asteisia lukivaikeuksia. Lähetteen voi tehdä, jos (1) kommunikaation ja oppimisen vaikeudet ovat huomattavat koulun vahvoista tukitoimista (erityinen tuki tai vastaava) huolimatta ja (2) taustalla ei ole koulupsykologin tutkimusten perusteella laaja-alaisia kehityksen vaikeuksia. Tarvittaessa katso ensisijaisesti psykologien käyttöön laadittua ohjetta ”Neuropsykologiset tutkimukset erikoissairaanhoidossa: HUS, Foniatrian yksikkö.”

Kouluikäinen lapsi, jonka puhe on huomattavan epäselvää, saattaa tarvita perusterveydenhuollon tarjoamaa kuntoutusta tiiviimpää tukea. Lähetteen Foniatrian poliklinikalle voi tehdä kunnallisen puheterapiajakson jälkeen.

2.2. Foniatrian läheteeseen tarvittavat tiedot

- varhaisvaiheet (raskaus, synnytys, kehitys)
- mahdolliset perussairaudet
- sukuanamneesi (puhe, kieli, oppiminen, muut kehitykselliset vaikeudet)
- oppimisen varhaisvaiheet
- aiempi kuntoutus
- nykytilanne
- koulupsykologin ja mahdollisesti puheterapeutin tutkimustulokset
- opettajan ja erityisopettajan lausunto; saatu tuki tarkasti ja sen vaikutukset
- jos suomi tai ruotsi on toinen kieli, tieto altistuksen kestosta toiselle kielelle
- jos suomi tai ruotsi on toinen kieli ja epäillään kielellistä erityisvaikeutta, tieto äidinkielen tasosta
- tieto tulkin tarpeesta, äidinkieli

Pyydämme liittämään sähköiseen lähetetekstiin

- puheterapeutin ja koulun lausunnot
- mahdolliset psykologin ja toimintaterapeutin lausunnot

Vaihtoehtoisesti lausunnot voi lähettää maapostissa (Foniatrian pkl, PL 250, 00029 HUS) niin, että ne olisivat perillä kaksi viikkoa ennen sähköisen lähetteen saapumista. Jos lausunnot eivät ole käytettävissä lähetettä luettaessa, joudumme mahdollisesti palauttamaan lähetteen, koska emme pysty arvioimaan tilannetta luotettavasti.

Pyydämme pyytämään vanhemmilta suullisen luvan, että saamme tarvittaessa olla Foniatrian poliklinikalta yhteydessä kouluun tai puheterapeuttiin.

Pyydämme myös, että Kanta-arkiston luvat ovat voimassa ja että e-asiointilupa on annettu.

3. Änkyttäjät

Lasten änkytystä hoidetaan ensisijaisesti perusterveydenhuollossa. Mikäli lapsen änkytys on vaikea-asteinen ja haittaa lapsen arkea merkittävästi, tee lähete Foniatrian poliklinikalle. Lähetä änkyttävä aikuinen Foniatrian poliklinikalle, jos vaikea-asteinen änkytys haittaa työkykyä tai on huomattava sosiaalinen haitta.

4. Aikuiset ja nuoret äänipotilaat

Tee lähete Foniatrian lähetekeskukseen (erikoisalanumero 57), jos potilaan ääniongelma on kestänyt yli 2 – 3 viikkoa ilman selvää syytä (kuten ylähengitystieinfektio) ja haittaa työkykyä, harrastuksia tai sosiaalista elämää.

Selosta lähetteessä

- oireet ja löydökset
- sairaudet, lääkitys
- tupakointi, alkoholin käyttö
- löydökset peilitutkimuksessa, jos se on onnistunut

Jos peilitutkimuksen jälkeen on vahva maligniteettiepäily, potilas lähetetään HUSin Korva-, nenä- ja kurkkutautien poliklinikalle (erikoisalanumero 55).

5. Käheät lapset

Jos käheys pysyy kuukausia suunnilleen samalla tasolla aaltoillen esim. flunssien tai reippaan äänenkäytön mukaan, tilannetta voi seurata avohoidossa. Jos käheys pahenee selittämättömästi syystä pidemmäksi aikaa, kannattaa tehdä lähete Foniatrian poliklinikalle.

6. Nielemispotilaat

Lähetä Foniatrian poliklinikalle nuoret ja aikuispotilaat, joiden nielemishäiriö johtuu suun, nielun tai kurkunpään tason toiminnallisista tai rakenteellisista syistä. Jos nielemishäiriön

epäillään johtuvan neurologisesta sairaudesta, potilaan hoito tapahtuu Neurologian poliklinikalla. Jos nielemisvaikeus vaikuttaa ruokatorvipiperäiseltä, lähete kannattaa tehdä gastroenterologian puolelle.

Mainitse läheteessä potilaan oireet, mahdolliset löydökset peilitutkimuksella, painon mahdolliset muutokset ja kuinka nopeasti nielemishäiriö on kehittynyt.